

STRENG ZIJN is zinloos

Leerkrachten proberen in de klas de rust te bewaren met verkeerde strategieën. Dat blijkt uit een review van 47 doortimmerde studies.

Tekst Michiel van Nieuwstadt Beeld Len Munnik

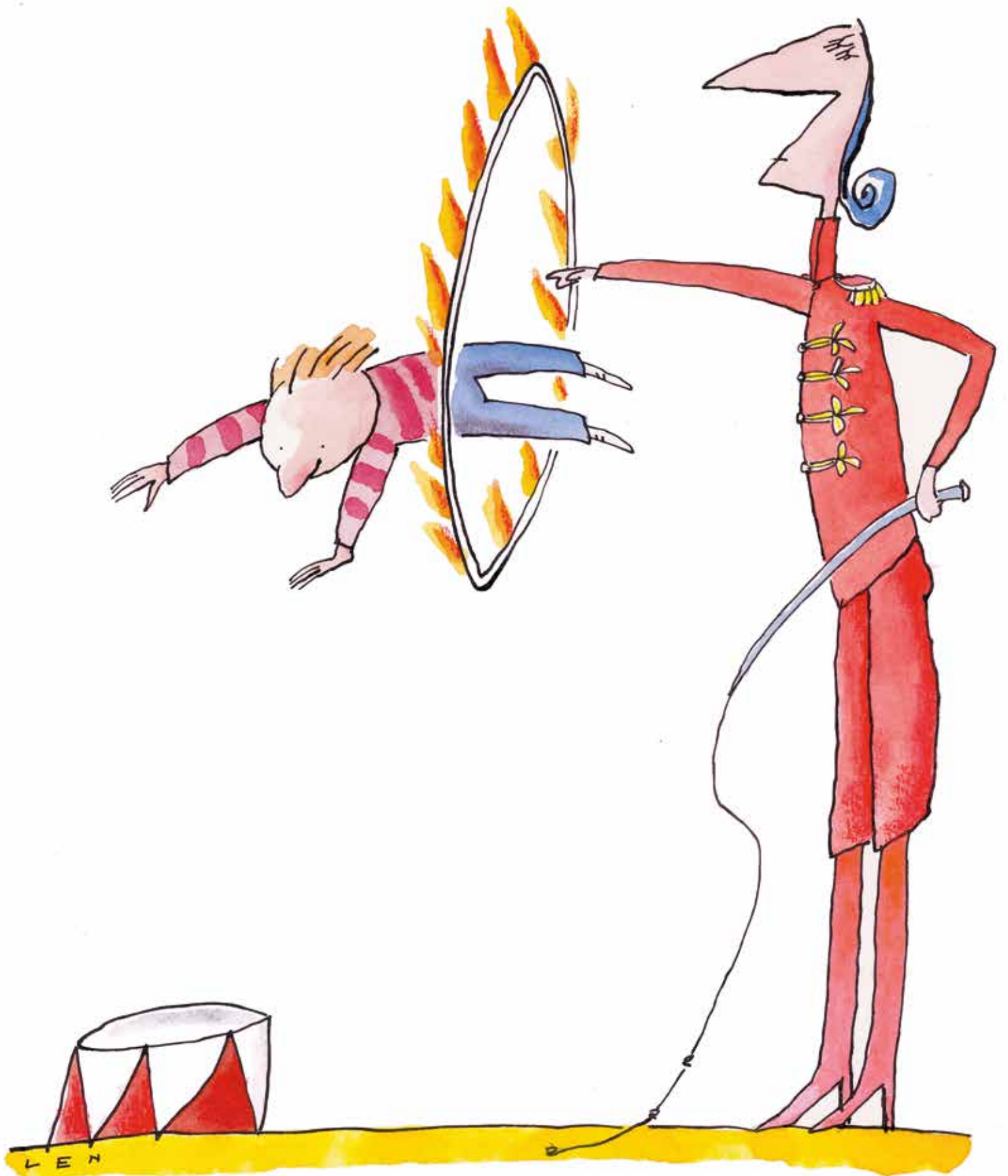
Pak streng aan die klas, van het begin af aan. De tegels laten vieren kan altijd nog. Het is een veelgehoord advies aan leerkrachten, maar wetenschappelijk bestaat hiervoor geen onderbouwing. Van meet af aan werken aan een positieve relatie tussen leerling en leerkracht is een veel betere manier om orde te houden in de klas. Dat kan bijvoorbeeld door samen spelletjes te spelen om elkaar beter te leren kennen of door leerlingen persoonlijke aandacht te geven.

Dat blijkt uit een studie die vorige maand verscheen in het wetenschappelijk tijdschrift *Review of Educational Research*. Samen met vier collega's van de Rijksuni-

versiteit Groningen inventariseerde onderwijskundige Hanke Korpershoek 47 gedegen studies naar het effect van verschillende vormen van klassenmanagement. Niet één goed onderzoek laat zien dat streng zijn aan het begin van het schooljaar een positieve invloed heeft op leerprestaties of op het gedrag van leerlingen. Korpershoek: "Onder leerkrachten leeft het idee dat ze voortdurend moeten opletten. Als er maar één over de schreef gaat dan ben je direct de controle kwijt. Die angst is niet terecht."

Een reactieve strategie, noemen wetenschappers de aanpak waarbij leerkrachten voortdurend alert zijn om ongewenst gedrag te corrigeren en gewenst gedrag te belonen. 'Het veelvuldig gebruik van reactieve strategieën komt mogelijk voort uit een gebrek aan kennis over de effectiviteit van preventieve strategieën', schrijft Korpershoek in de review.

Een effectievere aanpak dan streng zijn, is volgens Korpershoek vanaf het begin van het schooljaar met de klas praten over passende regels en procedures. Een 'preventieve aanpak' heet dat in de woorden van de Amerikaanse onderwijsonderzoeker Robert Marzano. De klas betrekken bij het opstellen van regels is niet per se nodig, maar effectieve leerkrachten besteden aan het begin van het schooljaar wel veel tijd aan het uitleggen van regels en procedures. Ze overtuigen zich ervan dat leerlingen die begrijpen en accepteren. Ze oefenen met regels en procedures zodat leerlingen ze routinematig kunnen uitvoeren. Marzano beschrijft deze aanpak in zijn boek *Classroom Management That Works*. De Amerikaanse onderzoeker zette in 2003 ruim honderd studies naar effectief klassenmanagement op een rij, beginnend vanaf 1967. De Groningse overzichtsstudie beschrijft het onderzoek van de periode daarna, de jaren 2003 tot 2013. "Het advies ■

Luisteren en vrienden maken

Bij haar review naar effectief klassenmanagement ontdekte onderwijsonderzoeker Hanke Korpershoek vijf goed werkende programma's voor sociaal-emotionele ontwikkeling, allemaal ontwikkeld in de Verenigde Staten. Vier daarvan zijn vertaald en in Nederland op de markt.

PAD

Het Programma Alternatieve Denkstrategieën (PAD of Paths) is een lespakket waarmee scholen de sociaal-emotionele ontwikkeling systematisch aanpakken. Denk aan oefeningen die kinderen helpen bij hun zelfbeheersing of het herkennen van gevoelens (gezichtsuitdrukkingen, lichaamstaal) en het uitdelen en ontvangen van complimenten.

Taakspel

Voor de Good Behavior Game ('Taakspel') spreekt de leraar samen met de klas gedragsregels af ('stil zijn', 'vinger opsteken'), waar de kinderen zich per tafelgroepje aan proberen te houden. Lukt het niet, dan raakt zo'n tafelgroepje een fiche kwijt van een stapeltje dat ze eerder hebben gekregen. Zijn er voldoende fiches over dan krijgt het groepje een beloning (traktatie, spelletje).

Zippy's vrienden

Het in het Nederlands vertaalde Zippy's Friends gebruikt net als PAD verhalen en vertelplaten om herkenbare thema's te bespreken, zoals uitsluiting, pesten en vriendschap. Via opdrachten en rollenspellen leren kinderen bijvoorbeeld gevoelens herkennen, luisteren, vrienden maken en conflicten oplossen.

Positive Behavior Support

Het schoolprogramma Positive Behavior Support is in Nederland op de markt onder deze Engelse naam. Er zijn aparte interventies voor alle leerlingen, risicoleerlingen en voor leerlingen met ernstige gedragsproblemen. De aanpak moedigt positief gedrag aan met heldere doelstellingen (aardig zijn, opruimen) en beloning (met muntjes of sterren).

Second Step

Het schoolbrede programma Second Step is in Nederland niet op de markt. In 51 lessen wordt er gewerkt aan empathietraining, impulscontrole, probleem oplossen en woedebeheersing. Ook dit programma werkt met rollenspellen en stappenplannen voor lastige situaties.

dat Marzano geeft, staat nog steeds overeind", zegt Korpershoek. "Het idee dat je vanaf het begin af aan streng zou moeten zijn komt ergens vandaan, maar niet uit de wetenschap."

Het klinkt mooi, zo'n preventieve strategie, maar elke leerkracht weet toch uit ervaring dat hij er aan het begin van het schooljaar bovenop moet zitten om de orde te handhaven?

"Dat is dus als eerste insteek niet het meest effectief. Het begint ermee dat een leerkracht duidelijk moet zijn. Daarna ga je de regels en procedures inoefenen: Hoe loop je in de klas? Wat doe je als je tijdens mijn uitleg een vraag hebt? Een effectieve leerkracht zal een leerling wijzen op de regels: 'Denk aan wat we hadden afgesproken.' Dat hoeft niet op een bestraffende manier. Soms is corrigeren onvermijdelijk, maar de basis is het onwenselijke gedrag voorkomen. Het gaat om de welwillendheid: een leerling moet willen doen wat een volwassene vraagt."

Volgens de overzichtsstudie van Korpershoek is klassenmanagement het effectiefst als leerkrachten ook werken aan de sociaal-emotionele ontwikkeling van kinderen. Zij kunnen daarvoor een methode gebruiken (zie kader 'Luisteren en vrienden maken'), maar dat hoeft niet, zegt Korpershoek. Een leerkracht kan evengoed een verhaal voorlezen en daarover met de klas in gesprek gaan of na een pestincident bespreken wat er is gebeurd en hoe leerlingen zich erbij voelden.

Een leerkracht denkt misschien: Wat moet ik met weer een wetenschapper die op papier heeft onderzocht hoe ik mijn klas moet runnen.

"Ik heb de pabo gedaan en zelf veel ervaring met lesgeven. Ik geef al tien jaar colleges aan groepen van twee tot honderd zestig studenten. Als ik de zaal binnenloop heb ik echt het gevoel: Dit is mijn klaslokaal, hier gelden mijn regels. Ik maak duidelijk wat ik verwacht. We gaan natuurlijk geen spelletjes spelen om elkaar te leren kennen, maar je kunt een student wel vragen: Wat is er met je aan de hand? Hoe krijg ik jou aan het werk? Dan werk je aan een betere relatie."

Het schooljaar is alweer een flink eind op weg. Voor een leerkracht met een rumoerige klas komt deze aanpak te laat.

"Zeker niet. Als een leerkracht met zijn rug tegen de muur staat, dan is een goede analyse wel heel belangrijk. Een collega die de klas eens bezoekt kan zo'n analyse maken. Zijn de regels onduidelijk of hebben leerlingen een gebrek aan sociale vaardigheden? Als een leerkracht tijdens zijn instructie van de hak op de tak springt, waardoor leerlingen niet weten wat ze moeten doen, dan creëert hij zelf onrust. Het kan ook zijn dat er in de klas inderdaad sociaal-emotionele problemen spelen. Dan is het misschien zinnig om je daarop te richten en eerst eens een goed gesprek te voeren met je klas." □